

ПОБУДОВА АЛГОРИТМУ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СПРИЯТЛИВОСТІ БАНКІВ ДО КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Н. С. ПЕДЧЕНКО, доктор економічних наук, професор;

В. Ю. СТРИЛЕЦЬ, кандидат економічних наук, доцент

(Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Метою статті є визначення алгоритму відбору потенційного банку-кредитора суб'єкта малого бізнесу на основі побудови рейтингової моделі сприйнятливості до кредитного забезпечення малого бізнесу. **Методика дослідження.** У роботі проведено рейтингування банківських установ за критеріальними ознаками сприйнятливості до кредитного забезпечення малого бізнесу на основі оптимальних з граничних меж нормативів НБУ, результатів експертного опитування громадських організацій та розрахунку діапазонів присвоєння балів методом середньоарифметичних зважених значень індикаторів. **Результати.** Запропонований алгоритм ідентифікації сприйнятливості банків до кредитного забезпечення малого бізнесу базується на проведенні трьох основних етапів (ідентифікація переліку критеріїв оцінки сприйнятливості банків, визначення загального рейтингового заліку банку, ранжування банків за критерієм сприйнятливості кредитування малого бізнесу) та дозволяє провести градацію діючих банків із переважною часткою на фінансовому ринку відповідно до рівня сприйнятливості до кредитного забезпечення. Результати градації лягли в основу класифікації банків на групи за високим, середнім та низьким рівнями сприйнятливості. **Практична значущість результатів дослідження.** Результати рейтингування показують, що більшість досліджуваних банків (40 %) мають високий рівень сприйнятливості до кредитного забезпечення малого бізнесу, відповідні вигідні умови надання кредиту, спеціальні програми та режими лояльності до малого підприємництва. Проте вагома частка банків із низьким рівнем сприйнятливості (26 %) свідчить про існування проблем у системі «СМП-банк» через ризиковість і малоефективність такої взаємодії.

Ключові слова: розвиток малого бізнесу, кредитне забезпечення, рейтингування, градація банків.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Нестабільність економічного середовища України протягом останніх років негативно вплинула на розвиток суб'єктів малого підприємництва, які, володіючи суттєвими, з погляду економіки країни, стратегічними перевагами (виробнича гнучкість, самостійність у прийнятті рішень, швидкість реагування на зміну навколишнього середовища), зіткнулися із проблемою важкодоступності кредитного забезпечення життєдіяльності. З одного боку, зростання ризиків банкрутства суб'єктів малого підприємництва (СМП) знижує їх привабливість як потенційних клієнтів для банку, з іншого, сама банківська

система знаходиться в незадовільному хиткому стані, а тому невдалий вибір кредитора може бути джерелом додаткових небезпек для СМП (приховані комісії, висока реальна ставка кредиту, велика вартість обслуговування та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню кредитних аспектів забезпечення розвитку малого бізнесу присвятили праці такі українські вчені, як Л. Л. Калініченко, К. В. Мусіяка, О. М. Біломістний, С. Ю. Хасянова, С. В. Ведернікова, А. А. Муричев та ін. Проте більшість із них спрямовані на підвищення конкурентоспроможності суб'єктів малого бізнесу для полегшення доступності до кредитних ресурсів, у той час як вибір банку для кредитних відносин, із погляду СМП, також має здійсню-

ватися на основі критеріїв сприятливості до кредитування малого бізнесу.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є побудова алгоритму ідентифікації сприятливості банків до кредитного забезпечення розвитку малого бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Під час вибору фінустанови доцільно звертати увагу не лише на умови та вартість послуг, але й на нефінансові сервіси, які допоможуть бізнесу не витратити свій час на пошук, організацію та налаштування своєї роботи. Як справедливо стверджує Л. Л. Калініченко, приймаючи рішення про отримання банківського кредиту, підприємець має обрати той чи той метод кредитування, ураховуючи всі переваги та недоліки обраного методу [5, с. 200], а також особливі умови його отримання на даному етапі життєвого циклу відповідно до існуючого економічного середовища у країні. Так, ураховуючи складну економічну ситуацію у країні, банки повинні: адаптуватися і реагувати на вимоги ринку; мати індивідуальний підхід до кожного клієнта; на основі ґрунтового аналізу економічного стану суб'єкта господарювання пропонувати йому найкращий варіант продукту. Окрім цього, серед причин вибору підприємцем конкретного банку науковці виділяють: надійність банку – 37 %, процентна ставка, обсяг комісії – 30 %, тривалий досвід на ринку кредитування – 13 %, оперативність прийняття рішення про надання кредиту – 10 %, довірчі відносини з банком – 10 % [5, с. 327]. У рейтингу кращих банків для малого та середнього бізнесу, опублікованому Мінфін [10], основними критеріями є вигідні кредити на поповнення оборотних засобів, кращі умови з овердрафту, доступність інвестиційних кредитів, вартість обслуговування в банку, кращі умови з еквайрінгу. Уважаємо, що, окрім цих критеріїв, важливим є налагодження партнерських відносин, які базуються на отриманні всього комплексу послуг в одній установі. Це мінімізує час, втрачений СМП на пошук консультаційної компанії, юриста чи аналітика з податкового законодавства.

Зазначимо, що наразі фокусом бізнес-моделей більшості банків залишаються або роздрібні клієнти зі споживчими кредитами, або корпоративні клієнти з короткостроковими потребами у кредитуванні [8], тоді час як сегмент

малого підприємництва залишається майже неохопленим. Ураховуючи важливість вибору банку для залучення кредитних ресурсів, уважаємо за доцільне обґрунтувати необхідність побудови рейтингової моделі ідентифікації сприятливості до кредитного забезпечення малого бізнесу діючих на сьогодні в Україні банків.

Рейтингова модель сприятливості банків є основою алгоритму ідентифікації лояльності найбільших фінустанов України до надання кредитного забезпечення сфери малого підприємництва. Інформаційними суб'єктами рейтингу взято банки, ринкова вага яких станом на 2017 рік перевершує 0,3 % від усіх платоспроможних банків України. Розроблена нами рейтингова модель ураховує найважливіші критерії, які є першочерговими під час вибору суб'єктом малого бізнесу відповідної кредитної установи. Аналітичний процес ієрархії використовується для визначення вагомості критеріїв ідентифікації сприятливості. Ураховуючи напрацювання науковців і результати опитувань суб'єктів малого бізнесу [1, 5–11], нами виділено такий перелік критеріїв оцінки сприятливості до кредитного забезпечення МБ (*Ib*), що є базою для проведення рейтингування банків та описується формулою:

$$Ib=f(PC; H; SB; SR; RO; TB; Ov; IK; Io; DD),$$

де *PC* – відсоток проблемних кредитів;

H – економічні нормативи діяльності, що включають у себе H_1, H_2 – миттєва ліквідність та адекватність капіталу;

SB – надійність банку;

SR – наявність спеціальних програм, програм лояльності та режимів для малого бізнесу (пільгові кредити, зниження відсоткових ставок та ін.);

RO – ефективність діяльності, що включає *ROA, ROE* – рентабельність активів та капіталу;

TB – рівень довіри серед МБ;

Ov – умови овердрафту (реальна ставка відсотка);

IK – умови інвестиційного кредитування для МБ, що включає максимальний термін (T_{max1}), одноразову комісію (*IKik*) та реальну ставку відсотка (i_{ik});

Io – умови кредиту на поповнення оборотних коштів, що включає максимальний термін (T_{max2}) та реальну ставку відсотка (i_o);

DD – додаткові вигідні умови для прива-
блення клієнтів, що включає Duap та PR.
Запропонований алгоритм базується на гіпо-

тезі про десять основних критеріїв сприятли-
вості, що визначають значення індексу рейтингу
(RI), та передбачає виконання алгоритму (рис. 1).

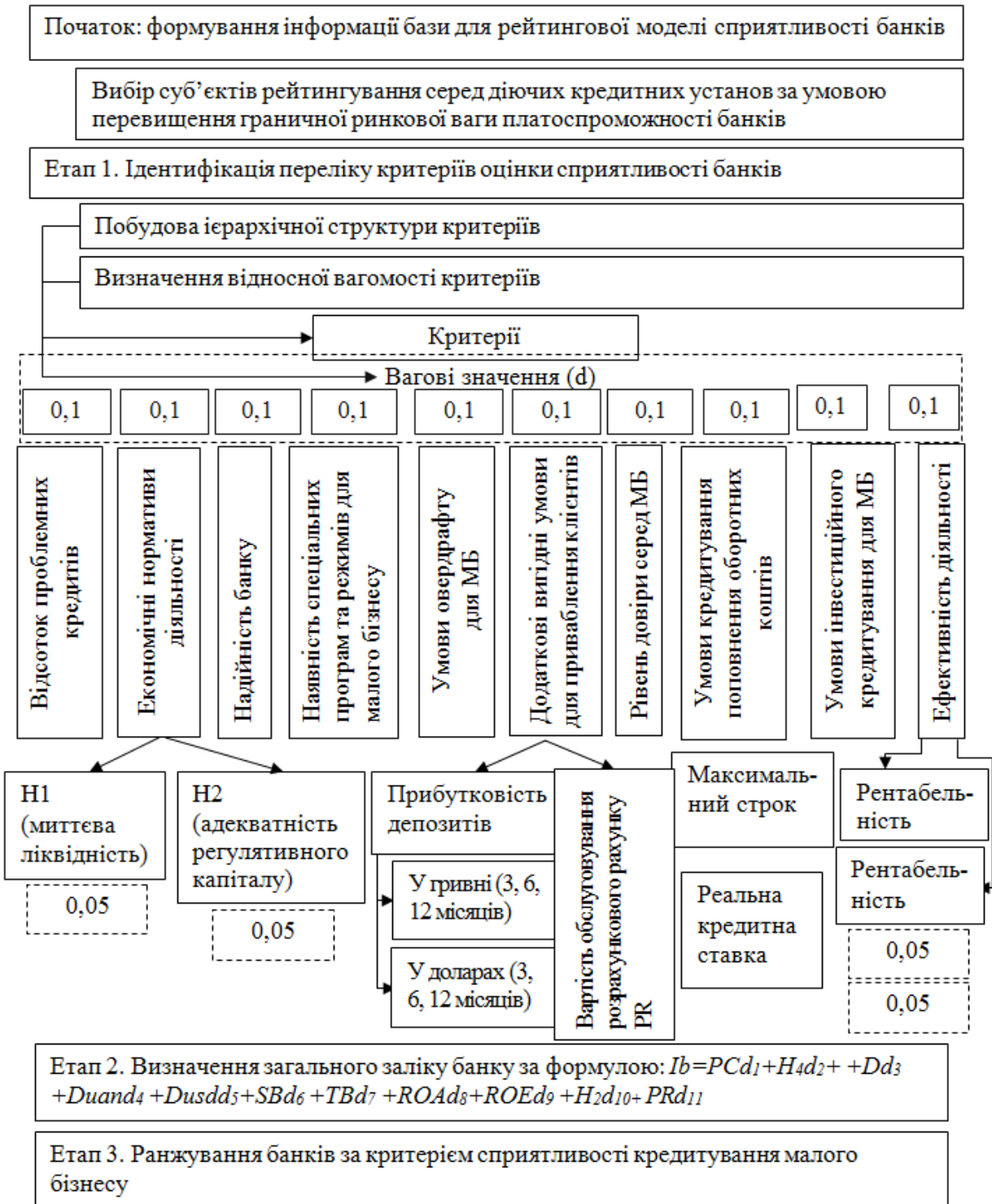

Рис. 1. Алгоритм ідентифікації сприятливості банків до кредитного забезпечення МБ

Методика розрахунку та формули розрахунку критеріальних значень зазначені в табл. 1.

Таблиця 1

**Методика розрахунку та критеріальні значення показників
оцінки сприятливості банків до кредитного забезпечення МБ
[складено на основі [1, 4, 6, 8, 9, 10]**

Показник	Характеристика показника	Діапазони присвоєння балів	Вага показника
1. Відсоток проблемних кредитів (PC)	Показує процент неповернення, наднизьких лімітів або затримки погашення кредитів за поточний рік	<19,28 – 4 б.; <38,55 – 3 б.; <57,83 – 2 б.; <77,10 – 1 б.	0,1
2. Економічні нормативи діяльності Миттєва ліквідність (Н4)	Н4 – норматив НБУ, показує співвідношення високоліквідних активів до поточних зобов'язань банку. Він характеризує мінімальний обсяг високоліквідних активів, необхідний для забезпечення виконання поточних зобов'язань протягом одного операційного дня. Нормативне значення коефіцієнта Н4 повинно бути не менше 20 %	>90 % – 4 б.; 60–90 % – 3 б.; 20–60 % – 2 б.; <20 % – 1 б.	0,05
Адекватність регулятивного капіталу (Н2)	Відображає здатність банку своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку. І, навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори та вкладники банку	<10 % – 0 б.; >10 % – 1 б.; >20 % – 2 б.; >30 % – 3 б.; >40 % – 4 б.; >50 % – 5 б.	0,05
3. Надійність банку (за національної рейтинговою шкалою) (SB)	uaAAA характеризується найвищою кредитоспроможністю; uaAA дуже високою кредитоспроможністю; uaA характеризується високою кредитоспроможністю; uaBBB характеризується достатнім рівнем кредитоспроможності; uaBB характеризується кредитоспроможністю нижче достатнього рівня; uaB характеризується низькою кредитоспроможністю; uaCCC характеризується дуже низькою кредитоспроможністю; uaCC характеризується високою ймовірністю дефолту; uaC очікується дефолт за борговими зобов'язаннями; uaD дефолт	uaAAA – 5 б. uaAA – 4б. uaA – 3 б. uaBBB – 2 б. uaBB – 1 б. uaB – 1б. uaCCC, uaCC, uaC, uaD – 0 б.	0,1
4. Наявність спеціальних програм та режимів для малого бізнесу (SR)	Характеризує діючі програми лояльності до малого бізнесу (пільгове кредитування, спеціальні режими обслуговування, кредитні канікули тощо)	+ – 5 б. - – 0 б.	0,1
5. Ефективність діяльності RO, у т. ч.: Рентабельність активів (ROA), %	Характеризує ефективність використання всіх активів банку	>20 % – 4 б.; 5-20 % – 3 б.; 0 -5 % – 2 б.; <0 % – 1 б.	0,05
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	Характеризує рентабельність використання власного капіталу	>45 % – 4 б.; 15-45 % – 3 б.; 0-15 % – 2 б.; <0 % – 1 б.	0,05

Продовж. табл. 1

Показник	Характеристика показника	Діапазони присвоєння балів	Вага показника
6. Рівень довіри серед МБ (ТВ)	Характеризує відношення суб'єктів малого бізнесу до ризиковості взаємодії з банком. Визначає відношення суб'єктів малого бізнесу до банку через призму можливих ризиків та організації роботи з МБ (експертне опитування)	Низький рівень довіри – 1 б.; довіра нижче середнього рівня – 2 б.; середній рівень довіри – 3 б.; довіра вище середнього рівня – 4 б.; високий рівень довіри – 5 б.	0,1
7. Умови овердрафту для МБ (Ov) (реальна ставка відсотка, %)	Визначається шляхом коригування номінальної кредитної ставки овердрафту на відсоток додаткової комісії (одноразової та щомісячної) та інших прихованих платежів	<20,75 – 4 б.; <23,0 – 3 б.; <25,25 – 2 б.; <=27,5 – 1 б.	0,1
8. Умови інвестиційного кредитування для МБ (IK), зокрема: 8.1. Максимальний термін (T_{max1}), років	Показує максимальний строк, на який можна взяти інвестиційний кредит	>=7 б.; >5,5 – 3 б.; >4 – 2 б.; >2,5 – 1 б.	0,033
8.2. Одноразова комісія (IKik), %	Показує додаткові умови по обслуговуванню кредиту, що впливають на зростання реальної ставки відсотка	<0,45 – 4 б.; <0,8 – 3 б.; <1,15 – 2 б.; <=1,5 – 1 б.	0,033
8.3. Реальна ставка відсотка (i_{ik}), %	Визначається шляхом коригування номінальної кредитної ставки інвестиційного кредиту на відсоток додаткової комісії (одноразової та щомісячної) та інших прихованих платежів	<22,25 – 4 б.; <24,5 – 3 б.; <26,75 – 2 б.; <=29 – 1 б.	0,033
9. Умови кредиту на поповнення оборотних коштів (Io), зокрема: 9.1. Максимальний термін (T_{max2}), років	Показує максимальний строк, на який можна взяти кредит на поповнення оборотних коштів	>=6 б.; >4,75 – 3 б.; >3,5 – 2 б.; >2,25 – 1 б.	0,05
9.2. Реальна кредитна ставка (i_o), %	Визначається шляхом коригування номінальної кредитної ставки кредиту на поповнення оборотних коштів на відсоток додаткової комісії (одноразової та щомісячної) та інших прихованих платежів	<22,25 – 4 б.; <24,5 – 3 б.; <26,75 – 2 б.; <=29 – 1 б.	0,05
10. Додаткові вигідні умови для приваблення клієнтів (DD), у т. ч.: 10.1. Вартість обслуговування розрахункового рахунку (PR)	Визначає суму, яку необхідно сплатити банку за проведення розрахунково-касових операцій	<1700 – 4 б.; <2440 – 3 б.; <3180 – 2 б.; <=3 – 1 б.	0,04
10.2. Прибутковість депозитів (DD), у т. ч.: Ставка депозитів у гривні за 3 міс., 6 міс., 9 міс. (Duan)	Характеризує прибутковість операцій із розміщення грошових коштів у гривні на депозиті строком на 3, 6 та 12 міс. відповідно	Для 3 міс.: >10,5 % – 1 б.; >11,63 – 2 б.; >12,75 % – 3 б.; >13,88 % – 4 б.; >15 % – 5 б. Для 6 міс.: >11 % – 1 б.; >12,13 % – 2 б.; >13,25 % – 3 б.; >14,38 % – 4 б.; >15,5 % – 5 б. Для 12 міс.: >10,0 % – 1 б.; >11,63 % – 2 б.; >13,25 % – 3 б.; >14,88 % – 4 б.; >16,5 % – 5 б.	0,01 0,01 0,01

Продовж. табл. 1

Показник	Характеристика показника	Діапазони присвоєння балів	Вага показника
Ставка депозитів у доларах за 3 міс., 6 міс., 9 міс. (Dusd)	Характеризує прибутковість операцій із розміщення грошових коштів у доларах на депозиті строком на 3, 6 та 12 міс. відповідно	Для 3 міс.: >0,25 % – 1 б.; >1 % – 2 б.; >1,75 % – 3 б.; >2,5 % – 4 б.; >3,25 % – 5 б.	0,01
		Для 6 міс.: <1,07 % – 1 б.; >1,07 % – 2 б.; >2,13 % – 3 б.; >3,19 % – 4 б.; >4,25 % – 5 б.	0,01
		Для 12 міс.: <1,26 % – 1 б.; >1,26 % – 2 б.; >2,51 % – 3 б.; >3,75 % – 4 б.; >6 % – 5 б.	0,01
Загальний залік (Ib)	Сума балів критеріїв, зважених на відповідні ваги	X	1

Перший етап алгоритму полягає у формуванні досліджуваної сукупності банківських установ серед діючих на території України. Ураховуючи нестабільність і хиткість банківської системи України, пропонуємо до інформаційної бази дослідження включити ті банківські установи, які займають не менше 0,3 % у структурі платоспроможних банків та мають рейтинг надійності банків не нижче uaBBB (достатній рівень кредитоспроможності). На другому етапі необхідно ввести систему вагових значень, щоб відобразити внесок в індекс сприятливості кожного критерію, ураховуючи існуючу структуру ієрархії. У роботі взято 10 основних критеріїв, тому вага кожного визначена пропорційно та становить відповідно 0,1. При цьому в межах критеріїв, що описані декількома показниками, вагове значення визначено для кожного показника в рівномірному вимірі. На третьому етапі обговорюється методика визначення рейтингу банків за критеріями. Умовно кожний критерій має оптимальні та граничні межі, поділ яких на сегменти дозволить виставити балову оцінку від 0 до 4-5 балів (залежно від кількості сегментів поділу). Так, граничні межі для показників 2, 3 та 5 (див. табл. 1) встановлені відповідно до нормативів НБУ [4]; оптимальні значення для показників 4 та 6 визначені за результатами опитування Mind [8]. Для всіх інших критеріїв граничні значення були отримані за формулами:

$$X_{\text{інт}} = \frac{X_{\text{max}} - X_{\text{min}}}{4};$$

де X_{min} та X_{max} – мінімальне та максимальне значення показників;

$X_{\text{інт}}$ – інтервал значення для X_i .

Звідси граничні значення для критеріїв 8.1, 9.1, 10.2.

$$Xi \geq X_{\text{min}} + X_{\text{інт}} \} = 1 \text{ бал}$$

$$Xi \geq X_{\text{min}} + 2X_{\text{інт}} \} = 2 \text{ бали}$$

$$Xi \geq X_{\text{min}} + 3X_{\text{інт}} \} = 3 \text{ бали}$$

$$Xi \in X_{\text{min}} + 3X_{\text{інт}}; X_{\text{max}} \} = 4 \text{ бали}$$

Для критеріїв 1, 7, 8.2, 8.3, 9.2, 10.1 формула має обернено пропорційну залежність:

$$Xi \geq X_{\text{min}} + X_{\text{інт}} \} = 4 \text{ бали}$$

$$Xi \geq X_{\text{min}} + 2X_{\text{інт}} \} = 3 \text{ бали}$$

$$Xi \geq X_{\text{min}} + 3X_{\text{інт}} \} = 2 \text{ бали}$$

$$Xi \in X_{\text{min}} + 3X_{\text{інт}}; X_{\text{max}} \} = 1 \text{ бал}$$

Сума загального заліку для банку розраховується шляхом додавання чисел, отриманих від множення балів на вагу кожного критерію. Чим більше значення загального заліку, тим вищий ранг банку за критерієм сприятливості до кредитного забезпечення МБ. Результат проведеного рейтингування зазначений у табл. 2.

Рейтингова таблиця будується шляхом ранжування банків, які беруть участь у рейтингу, у порядку зниження їхнього загального заліку. Після цього, зважаючи на діапазон, проводимо градацію банків залежно від групи, у яку потрапляє кожен банк. Так, нами виділено три рейтингових групи банків, яким присвоюється рівень за сприятливістю кредитного забезпечення (високий, середній чи низький). Результати розподілу банків зазначені в табл. 3.

Таблиця 2

Результати рейтингування банків України за рівнем сприяєливості до надання кредитного забезпечення МБ

Банк	PC		H		SR	RO		TB	Ov	IK			Io		DD						Затягний залік	Ранжування за рівнем сприяєливості
	H2	H4	SB	ROA		ROE	T _{max1}			IKik	i _{ic}	T _{max2}	i _o	PR	UAN-3M	UAN-6M	UAN-12M	USD-3M	USD-6M	USD-12M		
ПРИВАТБАНК	1	1	1	4	5	1	1	5,0	3	2	2	2	4	1	3	4	2	3	1	3	2,733	12
ОЩАДБАНК	2	1	0	2	5	2	2	4,0	4	3	3	3	2	2	3	3	2	4	1	3	2,690	13
АЛЬФА-БАНК	4	1	0	5	5	2	3	3,0	1	3	3	3	4	2	3	4	4	3	1	4	2,970	8
УКРЕКСІМБАНК*	3	1	0	4	5	2	2	5,4	3	2	4	4	1	3	3	2	3	3	1	4	3,022	7
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ*	4	1	1	4	5	3	3	5,0	4	3	3	4	1	4	3	4	4	3	1	4	3,493	1
УКРГАЗБАНК	4	1	0	4	5	2	2	4,0	3	3	2	4	1	3	1	3	3	4	1	4	2,970	8
ПУМБ*	4	1	1	4	5	2	3	2,0	3	3	2	4	2	3	2	3	3	2	1	3	2,930	9
УКРСИББАНК	4	1	1	5	5	2	3	5,0	3	3	2	1	1	4	1	4	4	4	1	4	3,250	2
ОТП БАНК	4	1	1	3	5	2	3	4,0	4	4	2	1	1	3	1	4	1	1	1	1	2,913	10
УКРСОЦБАНК	1	1	1	4	5	1	1	3,0	3	4	2	1	1	1	1	3	4	4	1	4	2,373	16
ПІВДЕННИЙ	4	1	1	2	0	2	2	1,5	2	2	3	3	1	2	2	3	3	3	1	3	1,907	24
СБЕРБАНК	4	1	1	2	0	2	2	1,0	1	4	1	3	1	2	1	3	4	4	1	4	1,757	27
КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК	4	1	1	5	5	2	3	4,5	2	3	2	4	1	4	1	1	1	1	1	1	3,050	6
ТАСКОМБАНК	4	1	0	4	5	2	3	2,0	1	2	1	1	1	3	1	4	4	4	1	4	2,483	14
КРЕДОБАНК*	4	1	1	5	5	2	3	4,5	1	4	2	3	2	3	2	2	3	3	1	1	3,050	5
ПРОКРЕДИТ БАНК	4	1	1	5	5	2	3	5,0	2	2	1	2	4	1	3	3	3	1	1	3	3,097	4

Продовж. табл. 2

Банк	PC		H		SB	SR	RO		TB	Ov	IK			Io		DD						Затягний залік	Ранжування за рівнем сприятливості		
	H2	H4	ROA	ROE			T _{max1}	IKik			i _{ic}	T _{max2}	i _o	PR	UAN-3m	UAN-6m	UAN-12m	USD-3m	USD-6m	USD-12m					
БАНК КРЕДИТ ДНПРО	3	1	1	1	3	0	1	1	2,0	1	3	2	1	1	2	2	4	4	4	4	3	1	3	1,720	28
ПРОМІНВЕСТБАНК	1	1	3	2	0	1	1	1	1,0	1	2	3	2	1	2	1	4	4	3	4	1	4	1,423	29	
МЕГАБАНК	4	1	1	4	0	2	2	2	2,0	1	4	2	2	1	2	2	4	4	4	4	1	4	2,107	21	
A-БАНК*	4	1	1	3	5	3	4	4	2,0	3	3	2	4	2	4	1	3	2	2	2	1	2	2,910	11	
БАНК ВОСТОК	4	1	0	4	0	2	3	3	2,0	3	0	4	4	2	1	1	1	1	2	2	1	2	2,147	20	
УНІВЕРСАЛ БАНК	4	1	1	4	5	2	2	2	2,0	2	0	3	3	1	3	1	4	4	4	4	1	3	2,640	14	
ІДЕЯ БАНК	4	1	1	3	0	3	4	4	3,0	1	2	1	3	2	2	4	4	4	4	1	1	2	2,270	18	
МІБ*	4	1	0	2	0	2	3	4	2,0	2	3	4	2	1	2	2	1	1	2	1	4	3	1,950	22	
Сітібанк	4	1	1	5	0	3	4	4	1,5	1	2	3	2	1	2	1	4	4	4	3	1	3	2,213	19	
ІНГ Банк Україна	4	1	3	5	5	2	2	2	5,0	4	3	2	1	1	2	1	3	2	2	2	1	2	3,210	3	
Правекс Банк	4	2	4	4	0	1	1	1	4,0	2	2	2	4	1	2	1	1	1	2	2	1	2	2,347	17	
Піреус Банк МКБ	4	1	2	3	0	2	2	4,0	3	3	3	2	2	1	4	2	4	4	4	1	1	2	2,473	15	
БТА Банк	1	2	5	3	0	1	1	3,0	1	1	1	2	1	1	2	1	4	4	4	3	1	3	1,763	26	
Індустріалбанк	4	1	0	3	0	2	1	1,5	2	4	2	2	1	1	2	1	3	3	3	1	1	3	1,813	25	
ВІЕс Банк	4	1	3	3	0	2	1	1,0	1	1	4	2	3	1	2	1	4	4	4	3	1	3	1,930	23	
Вагове значення показника	0,1	0,05	0,05	0,10	0,10	0,05	0,05	0,10	0,10	0,10	0,03	0,03	0,03	0,05	0,05	0,04	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	1,0	12

Таблиця 3

**Градація банків відповідно до присвоєння рейтингових категорій
сприятливості кредитування малого бізнесу**

Діапазон значень загального заліку	Зміст категорії	Кількість банків у групі	Банки, що входять до групи	Питома вага банків (від загальної кількості досліджуваних кредитних установ), %
2,804-3,493	Високий рівень сприятливості кредитування МБ	12	АЛЬФА-БАНК УКРЕКСІМБАНК РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ УКРГАЗБАНК ПУМБ УКРСИББАНК ОТП БАНК КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК КРЕДОБАНК ПРОКРЕДИТ БАНК А-БАНК ІНГ Банк Україна	40
2,114-2,803	Середній рівень сприятливості кредитування МБ	10	ПРИВАТБАНК ОЩАДБАНК УКРСОЦБАНК ТАСКОМБАНК БАНК ВОСТОК УНІВЕРСАЛ БАНК ІДЕЯ БАНК Сітібанк Правекс Банк Піреус Банк МКБ	33,3
1,423-2,113	Низький рівень сприятливості кредитування МБ	8	ПІВДЕННИЙ СБЕРБАНК БАНК КРЕДИТ ДНІПРО ПРОМІНВЕСТБАНК МЕГАБАНК МІБ БТА Банк Індустріалбанк ВіЕс Банк	26,67
Разом	X	30	X	100

Результати засвідчили, що найбільшу питому вагу займає група банків із високим рівнем сприятливості до кредитного забезпечення МБ – 40 %, до якої входить 12 банків. Проте вагому частку (26,67 %) займають банки, що недостатньо лояльні до взаємодії із СМП. Погоджуємося з думкою, що незацікавленість банків у видачі кредитів суб'єктам малого підприємництва можна пояснити такими причинами: тісний зв'язок потоків від бізнесу із сімейним бюджетом; відсутність у позичальників досвіду залучення кредитів і забезпечення, що задовольняє вимогам кредиторів [11]; неефективність роботи з малим бізнесом, відсутність привабливого інвести-

ційного бізнес-плану, високі ризики неповернення кредиту [5, с. 327]. Остання причина є основною, що змушує банки надавати відмови суб'єктам малого підприємства в отриманні кредиту. Проте, як стверджує А. А. Муричев, малі підприємства є найбільш сумлінними та дисциплінованими позичальниками, а відсоток неповернення чи прострочення кредиту за статистикою становить 1-2 % [7, с. 25].

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Отже, у роботі запропонована рейтингова модель оцінки сприятливості банків до кредитного забезпечення МБ, застосування якої сприятиме вдосконаленню механізму розподілу

кредитних ресурсів банками у векторі підтримки розвитку малого підприємництва. Оскільки залучення кредитних ресурсів пов'язано з ризиками (ризик неплатоспроможності, валютний ризик та ін.), то важливим є розрахунок впливу цих ризиків на СМП. Саме співставлення системи «ризик-вигода» є фінальним етапом прийняття рішення про кредитування, а також вибір інструментів та строків кредитування й погашення боргу. При цьому ключовим аспектом ризиковості співпраці з МБ можна виділити існування інформаційної асиметрії, що спричиняє викривлення фактичних даних про суб'єкт малого бізнесу та знижує його привабливість для співпраці як із банківськими установами, так і з іншими суб'єктами фінансового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Аналіз банків України: огляди, графіки, факти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Bankografo.com (дата звернення: 10.04.2018). – Назва з екрана.
- Біломістний О. М. Механізм кредитування малого бізнесу : дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / О. М. Біломістний ; ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми, 2012. – 194 с.
- Ведернікова С. В. Удосконалення кредитних відносин між банками та підприємствами/ С. В. Ведернікова // Економіка та держава. – 2015. – № 2. – С. 75–78.
- Інформація офіційного сайту Національного банку країни: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 21.11.2017). – Назва з екрана.
- Калініченко Л. Л. Роль банківського кредитування у розвитку малого бізнесу в Україні / Л. Л. Калініченко, К. В. Мусіяка // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – № 50. – С. 325–329.
- Кредит для бізнесу в Україні: где взять и как получить?: финансово-информационный портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://maanimo.com/business-credit> (дата звернення: 10.04.2018). – Назва з екрана.
- Мурычев А. А. Банки и малый бизнес / А. А. Мурычев // Бизнес Предложения. – 2010. – № 5 – 6. – С. 24–31.
- Рейтинг банків: як почувалися фінустанови в I кварталі 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20184781-rejting-bankiv-yak-pochuvalisya-finustanovi-v-i-kvartali-2018-roku> (дата звернення: 10.04.2018). – Назва з екрана.
- Рейтинг надежности украинских банков 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://deltabank-online.com.ua/rejting-bankov-ukrainy-po-nadezhnosti/> (дата звернення: 10.04.18). – Назва з екрана.
- ТОП-20 лучших банков для МСБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/2017/02/16/26242272/> (дата звернення: 10.04.2018). – Назва з екрана.
- Хасянова С. Ю. Проблемы кредитования малого и среднего бизнеса [Електронний ресурс] / С. Ю. Хасянова. – Режим доступу: <https://publications.hse.ru/chapters/94832697> (дата звернення: 10.04.2018). – Назва з екрана.

REFERENCES

- Analiz bankiv Ukrainy: ohliady, hrafiky, fakty [Analysis of Ukrainian banks: reviews, graphs, facts]. (n.d.). *bankografo.com*. Retrieved from bankografo.com (accessed 10.04.2018) [in Ukrainian].
- Bilomistnyi, O. M. (2012). *Mekhanizm kredyuvannia maloho biznesu* [The mechanism of small business lending]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Sumy: DVNZ "UABS NBU" [in Ukrainian].
- Vedernikova, S. V. (2015). Udoskonalennia kredytnykh vidnosyn mizh bankamy ta pidpriemstvamy [Improving Credit Relations Between Banks and Enterprises] *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 2, 75–78 [in Ukrainian].
- Informatsiia ofitsiinoho сайtu Natsionalnoho banku krainy [Information of the official site of

- the National Bank of Ukraine]. (n.d.). <https://bank.gov.ua>. Retrieved from <https://bank.gov.ua> (accessed 21.11.2017) [in Ukrainian].
5. Kalinichenko, L. L. (2015). Rol bankivskoho kredytuvannia u rozvytku maloho biznesu v Ukraini [The role of bank lending in the development of small business in Ukraine]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti – Bulletin of the Economy of Transport and Industry*, 50, 325-329.
 6. Kredyt dlia byznesa v Ukrainy: hde vziat y kak poluchyt?: fynansovo-informatsyonnyi portal [Credit for business in Ukraine: where to get and how to get?: Financial and information portal]. (n.d.). <https://maanimocom.com/business-credit>. Retrieved from <https://maanimocom.com/business-credit> (accessed 10.04.2018) [in Russian].
 7. Muryichev, A. A. (2010). Banki i malyiy biznes [Banks and Small Business] *Byznes Predlozheniya – Business Proposals*, 5 (6), 24–31.
 8. Reitynh bankiv: yak pochuvallysia finustanovy v I kvartali 2018 roku [Rating of banks: how they felt financial institutions in the first quarter of 2018]. (2018). <https://mind.ua/publications/20184781-rejting-bankiv-yak-pochuvallysia-finustanovi-v-i-kvartali-2018-roku>. Retrieved from <https://mind.ua/publications/20184781-rejting-bankiv-yak-pochuvallysia-finustanovi-v-i-kvartali-2018-roku> (accessed 10.04.2018) [in Ukrainian].
 9. Reitynh nadezhnosti ukraynskykh bankov 2018 [The reliability rating of Ukrainian banks 2018] (2018). <https://deltabank-online.com.ua/rejting-bankov-ukrainy-po-nadezhnosti>. Retrieved from <https://deltabank-online.com.ua/rejting-bankov-ukrainy-po-nadezhnosti> (accessed 10.04.2018) [in Russian].
 10. TOP-20 luchshykh bankov dlia MSB [TOP-20 of the best banks for SMEs]. (n.d.). <https://minfin.com.ua/2017/02/16/26242272>. Retrieved from <https://minfin.com.ua/2017/02/16/26242272> (accessed 10.04.2018) [in Russian].
 11. Khasianova, S. Iu. (2012). Problemyi kreditovaniya malogo i srednego biznesa [Problems of Lending to Small and Medium Businesses]. Retrieved from <https://publications.hse.ru/chapters/94832697> (accessed 10.04.2018) [in Russian].

Н. С. Педченко, доктор экономических наук, профессор; **В. Ю. Стрилец**, кандидат экономических наук, доцент (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Построение алгоритма идентификации лояльности банков к кредитному обеспечению развития малого бизнеса.**

Аннотация. Целью статьи является определение алгоритма отбора потенциального банка-кредитора субъекта малого бизнеса на основе построения рейтинговой модели восприимчивости к кредитному обеспечению малого бизнеса. **Методика исследования.** В работе проведен рейтинг банковских учреждений по критериальным признакам лояльности к кредитному обеспечению малого бизнеса на основе оптимальных и предельных границ нормативов НБУ, результатов экспертного опроса общественных организаций и расчета диапазонов присвоения баллов методом среднеарифметических взвешенных значений индикаторов. **Результаты.** Предложенный алгоритм идентификации лояльности банков к кредитному обеспечению малого бизнеса базируется на проведении трех основных этапов (идентификация перечня критериев оценки лояльности банков, определение общего рейтингового зачета банка, ранжирование банков по критерию лояльности кредитования малого бизнеса), что позволяет провести градацию действующих банков с преобладающей долей на финансовом рынке в соответствии с уровнем восприимчивости к кредитному обеспечению. Результаты градации легли в основу классификации банков на группы по высокому, среднему и низкому уровням благоприятности. **Практическая значимость результатов исследования.** Результаты рейтинга показывают, что большинство исследуемых банков (40 %) имеют высокий уровень лояльности к кредитному обеспечению малого бизнеса, соответствующие выгодные условия предоставления кредита, специальные программы и режимы лояльности к малому предпринимательству. Однако значительная доля банков с низким уровнем благоприятности (26 %) свидетельствует о существовании проблем в системе «СМП-банк» через рискованность и малоэффективность такого взаимодействия.

Ключевые слова: развитие малого бизнеса, кредитное обеспечение, рейтингование, градація банків.

N. Pedchenko, Dc. Econ. Sci., Professor; **V. Strilets**, Cand. Econ. Sci., Docent (Poltava University of Economics and Trade). **Construction for the algorithm of identification the banking favorability to credit providing of small business development.**

Annotation. The purpose of the article is to determine the algorithm of selection the potential lender-bank of a small business entity based of building a rating model of the profitability of small business lending. **Methodology of research.** In this research the rating of banking institutions was made by criterion indicators of favorability the small business loan support based on optimal and marginal limits of the NBU standards, the results of an expert survey of public organizations and the calculation of the ranges the rating points by the method of the indicator's arithmetic mean. **Findings.** The proposed algorithm for identifying the advantages of banks to the provision of small business loans is based on three main steps: identification the list of criteria for assessing the favorableness of banks; determination the overall rating of the bank; ranking banks on the criterion of favorable lending to small businesses that allows identify level of favorable credit provision of the operating banks with a preponderant share in the financial market. Graduation results formed the basis for grouping banks into high, medium and low levels of profitability. **Practical value.** The rating results show that most of the banks surveyed (40 %) have a high level of creditworthiness for small businesses, appropriate loan conditions, special programs and loyalty schemes for small businesses. However, a significant share of banks with a low level of profitability (26 %) suggests the existence of problems in the system "SMP-Bank" due to the riskiness and inefficiency of such interaction.

Keywords: small business development, credit support, rating, grading of banks.